

Udvikling af børns sprog og literacy i Varde Kommune

Stærke sprog- og literacykompetencer danner grundlaget for læring og åbner for deltagelsesmuligheder i uddannelse, på arbejdsmarkedet, i samfundet og i livet generelt.

Forældre og fagprofessionelle omkring barnet har afgørende betydning for barnets muligheder for at udvikle et rigt og nuanceret sprog, da sproget udvikles på baggrund af samspil og input, barnet får i sine nære relationer. Voksne er sproglige rollemodeller og har en betydningsfuld opgave i forhold til at understøtte barnets sproglige udvikling – både i tale og skrift.

Dette styringsredskab henvender sig primært til ledere og fagprofessionelle omkring barnet i alderen 0-16 år. Redskabet er udarbejdet med henblik på at styrke og tydeliggøre en fælles kommunal tilgang i fagprofessionelles arbejde med at understøtte børn og unges udvikling af sprog og literacy. Formålet er at sikre sammenhæng og fælles forståelse inden for området. Redskabet har fokus på arbejdet med de fire sprogfærdigheder: lytte, samtale, læse og skrive.

Literacy er menneskets kompetencer til at afkode, forstå og anvende tegn som fx bogstaver, tal, diagrammer, grafer, tegning og billeder. En forudsætning for literacy er talesprog og pragmatisk forståelse.

Nationalt Videncenter for læsning.

SPROG	RECEPTIVT	PRODUKTIVT
Mundtligt	Lytte	Samtale
Skriftligt	Læse	Skrive

Undervisningsministeriet

Redskabet er beskrevet ud fra tre temaer, som sammen sætter retning for praksis i forhold til udvikling af børns sprog- og literacykompetencer:

- Forældrenes rolle i forhold til børns sproglige udvikling
- Pædagogisk praksis og sproglige læringsmiljøer
- Fagprofessionelles kontinuerlige kompetenceudvikling

Forældrenes rolle i forhold til børns sproglige udvikling

Det er afgørende at have fokus på sproget så tidligt som muligt i barnets liv, hvorfor forældre spiller en helt central rolle. Forældre er sproglige rollemodeller for deres barn, både når de taler, læser og skriver. Barnets sproglige udvikling er afhængig af kontakt og dialog med forældrene. En målrettet og sammenhængende indsats i tæt samarbejde med forældrene er derfor afgørende for at understøtte kommunens ambitioner om bedre trivsel, mere læring og større chancelighed.

MÅLSÆTNINGER

LIGEVÆRDIGE RELATIONER

Forældre er en ressource i barnets opvækst, og dagtilbud og skole inddrager forældres viden og perspektiver. Samarbejdet bygger på en klar definering af roller og ansvar. Forældre har en unik viden om barnets personlighed, opvækst og styrker, mens de fagprofessionelle har en faglig ekspertise i forhold til barnets sproglige udvikling og læring. Hjem, dagtilbud og skole har på denne måde forskellig ekspertise og ansvar og bidrager alle til barnets sproglige udvikling. Samarbejdsrelationen bygger på en gensidig forståelse og respekt for hinandens viden.

Barnets tidlige kommunikative kompetencer

Barnet udvikler de tidlige kommunikative kompetencer fra det er nyfødt. Disse kompetencer danner fundamentet for den videre sproglige udvikling. Fundamentale områder er øjenkontakt, imitation, turtagning og fælles opmærksomhed.

TIDLIG OG DIFFERENTIERET SAMARBEJDE

Forældre er bevidste om deres rolle i forhold til barnets sproglige udvikling gennem fagprofessionelles vejledning. Det tætte samarbejde med forældre begynder allerede i barnets allerførste dage og gennem hele det første leveår ved sundhedsplejerskes besøg, hvor der gives vejledning i forhold til barnets tidlige kommunikation og sprog.

Efterfølgende skal dagtilbuddets og skolens samarbejde med forældre understøtte og understrege forældres betydning for barnets udvikling af sprog- og literacykompetencer.

Samarbejdet med forældre differentieres og samarbejdsformerne varieres, så de tilpasses de enkelte forældres forudsætninger og behov.

KONKRETE VÆRKTØJER OG IDEER

Forældre er velinformede i forhold til, hvordan man arbejder med sprog- og literacy i dagtilbud og i skole, samt hvordan de bedst bidrager til at understøtte denne indsats.

Forældre opnår viden om, hvordan de konkret kan understøtte og udvikle barnets sprog- og literacykompetencer samt viden om, hvor de kan søge yderligere støtte og vejledning, hvis der er særlige behov.

Forældre, sundhedsplejerske, dagtilbud og skole kan fx henvende sig til en talehørekonsulent med henblik på vejledning i børns sproglige udvikling.

Særlig

opmærksomhed

De fagprofessionelle har et særligt ansvar for at identificere børn, hvis forældre ikke har de fornødne kompetencer til at understøtte udviklingen af barnets sprog- og literacykompetencer. Det er de fagprofessionelles opgave at finde alternative metoder til at støtte barnets sprogtilgængelse.

Pædagogisk praksis og sproglige læringsmiljøer

Børn lærer sprog ved at bruge sprog sammen med mere kompetente sprogbrugere, der fungerer som sproglige rollemodeller – i hjem, dagtilbud og skole - i alle skolens fag. Børn gør sig allerede tidligt erfaringer med skriftsproget. De udforsker skriftsproget som en naturlig del af deres dagligdag, hvis de befinder sig i et miljø, der inviterer til det. Sprog- og literacykompetencer hænger sammen, idet vi trækker på mange af de samme kompetencer i tale og skrift.

MÅLSÆTNINGER

VOKSNE ER SPROGLIGE ROLLEMODELLER

Læringsmiljøet er kendetegnet ved en bred vifte af sproglige læringsmuligheder i alle planlagte og spontane aktiviteter, rutinesituationer og leg. Voksne omkring børnene er bevidste om eget sprog og understøtter strategisk og målrettet børnenes sprog. Tilgangen til det sprogpædagogiske arbejde skal være både systematisk og eksplicit med mange gentagelser, kontinuitet, modellering og stilladsering. Konkrete erfaringer er afsæt for mere abstrakte betydninger og fremstillingsformer, når børn lærer sprog.

TRYGGE RELATIONER

Barnets udvikling af sprog og literacy understøttes i mindre grupper, trygge relationer og med narrative praksisformer. De fagprofessionelle har ansvaret for, at alle børn har tryk tilknytning og positive relationer til de voksne i dagtilbuddet og i skolen.

MENINGSORIENTEREDE LÆSE- OG SKRIVEAKTIVITETER

Børn skal møde et rigt tekstunivers gennem både højtlesning og egne læseaktiviteter, så snart den selvstændige læsning er etableret. Der er behov for daglige læseaktiviteter og samtale om indhold både i hjemmet, dagtilbud og skole - gennem hele skoletiden.

På samme måde støttes barnet i tegne- og skriveaktiviteter fra de er helt små. Børn eksperimenterer selv med at skrive, længe før de har lært bogstaverne. De udforsker skriftsproget som en integreret del af deres leg og hverdag, når bøger og skriveredskaber er tilgængelige, og voksne støtter og inspirerer barnet i udforskning af skriftsproget. I undervisningen tages afsæt i funktionelle skriveaktiviteter - skrivning med kommunikativt formål.

Ordforråd og læseforståelse hænger sammen

Når først børn er kommet i gang som læsere, er det gennem læsning, de lærer flest nye ord. Samtidig er der en sammenhæng mellem børns ordforråd og deres læseudvikling. Et veludviklet ordforråd støtter læseforståelsen, og læsning med god forståelse støtter udviklingen af ordforrådet. Der er en gensidig, positiv indflydelse mellem de to færdigheder (Seigneuric og Ehrlich, 2005).

SPROGUDVIKLING FØLGES SYSTEMATISK

Screeninger i forhold til tidlig kommunikation, sprogvurderinger, børnetegninger og tekster, læse- og staveprøver, logbøger, porteføljer, elevsamtaler og feedback på elevprodukter er eksempler på, hvordan der arbejdes med at følge børns udvikling og tydeliggøre næste udviklingstrin for at pege på relevante understøttelsesstrategier.

Forskning

Undersøgelser viser en klar sammenhæng mellem børns tidlige ordforråd og deres læsekompetencer i skolealderen. Derfor er en tidlig identifikation af børn med sproglige udfordringer og målrettet indsats afgørende.

Bleses, D. m.fl., 2015

SÆRLIGT TILRETTELAGTE INDSATSER

I arbejdet med at imødekomme børns behov for særlig indsats benyttes intensive sprogforløb og læringsforløb organiseret i mindre børnegrupper, ved holddeling, kursusforløb og co-teaching. Tilrettelæggelsen af indsatsen har udgangspunkt i barnets forudsætninger, nærmeste zone for udvikling og handleplaner med tydelig målsætning.

SAMMENHÆNGENDE INDSATS

En sammenhængende indsats er en vigtig forudsætning for at skabe de bedste vilkår for sproglig udvikling. Den sproglige indsats, der ydes i én sammenhæng, videreføres i den næste. Dette stiller krav til en fælles indsats samt tæt og struktureret samarbejde mellem de forskellige parter - forældre, sundhedsplejen, dagtilbud og skole med fokus på gensidig feedback og opretholdelse af en tværgående forståelse af sproglig læring og udvikling.

Fagprofessionelles kontinuerlige kompetenceudvikling

Kvalificeret arbejde med at understøtte børns sproglige udvikling kræver viden om sprogudvikling og literacy. Ny viden, forskning og praksis udvikles hele tiden. Det er derfor nødvendigt med et kontinuerligt fokus på området og på kompetenceudvikling, dels gennem efteruddannelsesforløb, kurser og konferencer, og dels gennem fagprofessionelles videndeling og fælles refleksion.

Sprogpædagoger og læsevejledere er blandt de centrale aktører, som i samarbejde med ledelserne sikrer en systematisk indsats og at viden om sprog og literacy udbredes til alle pædagoger og lærere i dagtilbud og skole.

MÅLSÆTNINGER

RESSOURCEPERSONER I DAGTILBUD OG SKOLER

I alle dagtilbud er der udpeget en sprogpædagog, og der findes uddannede sprogvejledere i hvert distrikt. På alle skoler findes ressourcepersoner med uddannelse eller særlige kompetencer inden for områderne læsevejledning, dansk som andetsprog og ordblindhed¹. Dagtilbudsledere og skoleledere har en særlig opgave i forhold til at rammesætte ressourcepersoners virke, så viden og kompetencer kommer i spil på en kvalificerende måde fx gennem oplæg, vejledningsforløb, co-teaching og udvikling af handleplaner.

REFLEKSIV PRAKSIS

I en kvalificeret pædagogisk praksis må de fagprofessionelle have et refleksivt øje på sprogmiljøet og de voksnes sprog, feedback og stilladsering i forskellige sprogbrugssituationer. En fælles refleksiv praksis både i dagtilbud og skole er nødvendig. Fokus er på alle børns udviklingsmuligheder - børn med forskellige baggrunde og forudsætninger. Der arbejdes med videndeling og refleksion i professionelle læringsfællesskaber som fagteams, klasseteams, pædagogmøder samt netværk bl.a. for sprogpædagoger, læsevejledere og dansk som andetsprogs-lærere.

KONTINUERLIG KOMPETENCEUDVIKLING

Ledelserne er opmærksomme på behovet for kompetenceudvikling i dagtilbuddene og på skolerne og sikrer den fremadrettet ved personalets deltagelse i kurser, konferencer og efteruddannelse. Fælles refleksiv praksis og forløb med ressourcepersoner bidrager endvidere til opkvalificering. Den enkelte medarbejder har også et ansvar for selv at opsøge viden for at holde sig fagligt opdateret. Målet er en refleksiv kultur blandt fagprofessionelle i forhold til understøttelse af børns udvikling af sprog- og literacy.

SPARRING MED KONSULENTER

Tale-hørekonsulenter, tosprogskonsulenter og læsekonsulenten understøtter dagtilbuddene og skolerne i arbejdet med generel, fokuseret og særlig indsats i forhold til børns sprog og literacy. Konsulenterne fungerer som sparringspartnere og vejledere. Konsulenterne er derudover tovholdere for PLF (professionelle læringsfællesskaber) og netværk for sprogpædagoger, læsevejledere og dansk som andetsproglærere. Konsulenterne står for planlægning og koordinering af temadage, kurser og kompetenceudvikling ift. sprog og literacy for kommunens pædagoger og lærere.

¹ Mindre enheder må evt. dele ressourcepersoner

Litteratur og links

Læs mere om børns sprog og literacy her:

Broström, Stig; Overgange og sammenhænge i børns liv; 2019 Akademisk Forlag

Brudholm, Merete og Pernille Sørensen; Læseforståelsens fantastiske fire, Akademisk Forlag
Fast, Carina; Literacy – i familie, børnehave og skole, Klim

Friis, Kirsten og Østergren-Olsen, Dorte (red.); Literacydidaktik i fagene på mellemtrinnet, 2018 Dafolo

Gibbons, Pauline; Styrk sproget, styrk læringen, Samfundslitteratur

Knudsen, Stine Kragholm og Wulff, Lone (red.); Kom ind i sproget, Akademisk Forlag

Korsgaard, Klara; Læs og skriv med små børn – en guide til pædagoger, Dafolo

Pepper, Jan og Weitzman, Elaine; Hanen - To skal der til – sprog og tale; 2008 Materialecenteret

Ritchie, Tom (red.); Narrativ teori i pædagogers praksis; 2012 Billesø og Baltzer

Schoug Larsen, Inge; Samarbejde om det skolestartende barn; 2014 Akademisk Forlag

Skriver Jensen, Anders og Broström, Stig; Sprogistorier – en alsidig literacy-pædagogik i børnehaven, SFO og indskoling; 2012 Dafolo

Thomsen, Pia; Det fortællende barn; 2012 Dafolo

ANDRE MATERIALER

Bleses, D., Makransky, G., Dale, P. S., Højen, A., Aktürk Ari, B., & Vach, W. (Indsendt 2015). Early productive vocabulary predicts academic achievement 10 years later. Applied Psycholinguistics Dialogisk læsning: <https://laeseleg.dk/>

Effektive redskaber til at styrke eleveres sprog og læseforståelse – vidensnotat <https://www.emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/viden-om-udgivelser/viden-om-effektive-redskaber-til-styrke-elevens>

Fem veje til et styrket forældresamarbejde (EVA/UVM, 2017): <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/5-veje-styrket-foraeldresamarbejde>

Fra intention til handling: læringstemaer, vejledning og aktivitetstemaer

Hjernen og Hjertet områdebeskrivelser introduktion til delområder materiale til opfølgende indsats

Hvad virker i dansk? <https://www.emu.dk/grundskole/program-loft-af-de-fagligt-svageste-elever/dansk-viden-og-vaerktojer-0>

Kort om forældresamarbejdet, Danmarks Evalueringsinstitut og Børne- og Socialministeriet: <https://arkiv.emu.dk/modul/for%C3%A6ldresamarbejde-5>

LÆSEGUIDE – HVAD, HVORFOR OG HVORDAN <https://www.videnomlaesning.dk/media/1782/laeseguide-hvad-hvorfor-og-hvordan-jesper-bremholm.pdf>

Materialer Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen: <http://childresearch.au.dk/dagtilbud/sprog/materialer-til-vi-laerer-sprog-i-vuggestuen-og-daglejen/>

Mål og rammer for sprogvurdering og sprogstimulering i Varde Kommuner

Projekt Read: <https://aarhus.dk/borger/pasning-skole-og-uddannelse/tidlige-indsatser/read-sammen-om-laesning/read-i-boernehaven/>

Sprogpakken: <https://arkiv.emu.dk/modul/sprogpakken>

Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen, Børne- og socialministeriet: <https://socialministeriet.dk/publikationer/2019/mar/vi-laerer-sprog-i-vuggestuen-og-daglejen/>

Viden om skole-hjem-samarbejdet, Danmarks Evalueringsinstitut og Undervisningsministeriet: <https://emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/trivsel-og-inkluderende-laeringsmiljoer/viden-om-skole-hjem>

Vidensportaler Voresvarde: <https://intranet.varde-kommune.dk/soegeresultater.aspx?area=1049&searchword=vidensportal>